

Podkarpatská Rus

Časopis Společnosti přátel Podkarpatské Rusi

Hřejivé poslání Vánoce

Na pražském Staroměstském náměstí vesele a hýřivě hlaholil vánoční trh, hudba hrála, pod obrovským osvětleným stromem nabízeli horký svařák. A přece ta pravá, hřejivá předvánoční atmosféra vládla jinde - jen o pár kroků dál: hned zkraje náměstí v kostele svatého Mikuláše. V kostelních lavicích tu seděli účastníci charitativního projektu Adopce na dálku, v jehož rámci přispívají čeští občané na děti ze sociálně slabých rodin nebo dětských domovů na Podkarpatské Rusi. Přišli si sem popovídat o svých zkušenostech s adopcí a o dojmech z návštěvy rodin, jimž pomáhají; někteří se dostavili proto, že se pro tuto formu pomoci rozhodují a potřebují informace. Přišli si také poslechnout slova řeckokatolického kněze Petra Krenického, jenž stál u počátků této chvalyhodné iniciativy, biskupky Jany Šilerové a filmové režisérky Olgy Sommerové - obě jsou adoptivními maminkami podkarpatoruských dětí (a samozřejmě zároveň také maminkami skutečnými). Adoptivní rodiče přispívají na „svě“ děti šest tisíc korun ročně. „To je jedno pivo denně,“ poznamenala na prosincovém setkání Olga Sommerová. Její sdělení obsahuje podnět k zamyšlení i jemnou výzvu: snad každý z nás má na to, aby poskytl třeba i jen nepatrný peněz na pomoc potřebným. Těch, kteří ji směřují dětem - mým krajanům na Podkarpatskou Rus, je v Česku už několik stovek. Naplňují tak slova Matoušova evangelia, právě teď v předvánočním čase tolik aktuální: „Cokoliv jste učinili jednomu z těchto mých nepatrných, mně jste učinili.“

AGÁTA PILÁTOVÁ

Nejde o peníze, ale o srdce

Říká se, že v čase vánočním jsou si lidé blíží a více uvažují o pomoci druhým. Následující rozhovor může pro některé z nás být dobrým tipem. Dokumentaristka Olga Sommerová adoptovala na dálku holčičku z Podkarpatské Rusi. Říká, že když se o této možnosti dozvěděla, neváhala ani chvíli. Čím je jí Podkarpatská Rus blízká?

Je to svět, který znám, ostatně Podkarpatská Rus byla před časem součástí naší republiky. Mám ale ráda celý ten východ, včetně Ruska. Kdysi jsem točila film o volyňských Čechách, kteří žili na Ukrajině, a zamilovala jsem si je. Moje přítelkyně biskupka Jana Švérová má farnost v Ostravě a ta mi právě zprostředkovala možnost adopce. Tu totiž organizuje ostravská Charita svatého Alexandra.

Koho jste adoptovala?

Vybrala jsem si holčičku z neúplné rodiny a byla mi nabídnuta třináctiletá Natálka, která je sirotekem. Moje pomoc spočívá v tom, že její rodině platím šest tisíc korun ročně na oblečení, jídlo a studia. V přepočtu to dělá pouhých sedmáct korun denně. Jenom pro zajímavost - celá ta rodina má roční příjem asi šest tisíc korun.

Už jste se s Natálkou viděly?

Ano. V létě jsem dostala nabídku, že bych s ně-

kterými dalšími adoptivními rodiči mohla na Podkarpatskou Rus jet. Protože jsem dokumentaristka, hned mě napadlo, že bych o té cestě a o adoptcích mohla natočit film. Vzala jsem tedy kameramana a zvukaře, chodili jsme po rodinách a točili. Zároveň jsme dělali i portrét Petra Krenického, který to všechno s Gézou Machalou zorganizoval. Dnes už je na Podkarpatské Rusi adoptovaných asi pět set dětí.

Jaké dojmy ve vás návštěva zanechala?

Ty nejlepší. Všichni jsme byli nadšení z tamních lidí a jejich života. Obyvatelé Podkarpatské Rusi jsou jiní, než na jaké jsme zvyklí u nás. Byli k nám ohromně vlídní a vstřícní, přestože jsou chudí. Z jejich chudoby pak asi vyplývá i jejich zbožnost. Na jaře bych tam jela ráda znovu a ten film dokončila, přičemž bych chtěla jít více do hloubky. *(pokračování na straně 6)*

Zima v Karpatech

Foto Jiří Havel

5-6

2003

Podkarpatská Rus v duši a tvorbě - pozvánka na výstavu * Rusíni v Rumunsku * V Užhorodu opatrují hraniční tabuli s českým textem * Do Evropy jako Rusíni! * Dokumentační centrum informuje * Kinematograf bratří Čadíků na Podkarpatské Rusi

Podkarpatská Rus v duši a tvorbě

Zveme všechny milovníky výtvarného umění, členy i příznivce naší Společnosti na výstavu **Podkarpatská Rus v duši a tvorbě**. Koná se od 7. do 30. ledna 2004 ve foyer Státního úřadu pro jadernou bezpečnost, Senovážné náměstí 9, Praha 1 a je otevřena denně kromě sobot a nedělí od 9 - 17 hodin. (Vernisáž 7. ledna v 17 hodin.) Budou na ní kresby, grafiky, malby a fotografie autorů, kteří mají své rodné kořeny na Podkarpatské Rusi nebo jejichž tvorbu inspirovala podkarpatoruská a rusínská tematika. Uvidíte tu výtvarné práce Olgy Doležalové-Vargové, Miroslava Klomínka, Jana Kristoforiho, Ivana Pilipa, Jiřího Sopka a Věry Vacoové-Párkányiové a snímky Jaroslava Balvína, Jiřího Havla, Dany Kyndrové, Stanislavy Perlinové a Rudolfa Štursy. Výstavu pořádá Společnost přátel Podkarpatské Rusi a Občestvo Rusínů. Od 26. prosince 2003 je otevřena i další expozice týkající se Podkarpatské Rusi - v prostorách nemocnice Na Homolce výstava Podkarpatská Rus ve fotografii. Obě akce finančně podpořil Magistrát hl. města Prahy.

(red)

Na výstavě Podkarpatská Rus v duši a tvorbě je zastoupen i malíř Jiří Sopko.

Selský dvůr v okolí Jasiny

Sdělení předsedy brněnské odbočky

V časopise Podkarpatská Rus č.4/2003 v článku Rozloučení tajemnice uvádí Vlasta Minaříková, že jsem jako reciproční podmínku pro zrušení mé kandidatury do nového výkonného výboru (valná hromada, Praha, duben 2003) kategoricky požadoval, že sama do výkonného výboru (VV) nebude zvolena. Tato informace je nepravdivá: nikdy jsem se proti členství V. Minaříkové ve VV pro další volební období ani zmínkou nepostavil. Současně jsem sám jako předseda výboru brněnské odbočky do tohoto

VV kandidoval. To je konečně známo všem účastníkům valné hromady. K ukončení činnosti ve VV se zřejmě V. Minaříková rozhodla sama ze zdravotních důvodů.

Já sám jsem se členem VV nesměl stát proto, že jsem v období let 2002-2003 důsledně požadoval objasnění některých rozhodnutí VV v záležitostech, které byly v rozporu se zájmy členů SPPR a se stanovami a následně se staly předmětem sporu mezi výborem odbočky Brno a VV. Většina z nich však nebyla objasněna a vyřešena dodnes.

LIBOR CHYTILEK

Slovo nové tajemnice

Vážení čtenáři a příznivci SPPR,

dovoluji, abych se vám představila. Jmenuji se Dagmar Antonová a od 1. října 2003 jsem novou tajemnicí Společnosti přátel Podkarpatské Rusi (SPPR). Jak jste se již dozvěděli z minulého čísla časopisu Podkarpatská Rus, paní Vlasta Minaříková ukončila svou činnost ve funkci tajemnice. V této souvislosti se mění i adresa SPPR (je uvedena v závěru tohoto

článku). Budu se velmi těšit na vaše dopisy i případné připomínky. V minulosti jste si zvykli na osobní návštěvy v síle kontaktní adresy SPPR. Tato možnost trvá i nadále, pouze je nutno se nejlépe tři dny předem ohlásit. V opačném případě riskujete, že nikdo nebude přítomen a vy za námi pojedete zbytečně.

Nyní dovoluji připomenout členy, kteří zaplatili příspěvky SPPR naposledy v roce 2001: Bečka Michal, Borski Karel, Brancová Lenka, Cilip Viktor, Horál Jan (v případě za-

placení příspěvku berte tuto připomínku jako bezpředmětnou).

DAGMAR ANTONOVÁ

Nový kontaktní adresa SPPR:

Dagmar Antonová
SPPR
Bernolákova 1190/4
Praha 4 - Krč
142 00
Telefon: 261 711 753

Tomáš Pilát:

Kinematograf bratří Čadíků na Podkarpatské Rusi

V rámci velkolepého zahraničního turné projel od 1. května do 29. září 2003 Kinematograf bratří Čadíků značnou část starého kontinentu. Urazil více než 14 tisíc kilometrů a v devětatdvaceti evropských městech uspořádal osmaosmdesát projekcí. Promítací maringotky se zastavily i na Podkarpatské Rusi - v Mukačevu. Právě o téhle zastávce jsme si povídali s šéfem cesty Tomášem Baranem.

S jakým jste se v Mukačevu setkali zájmem?

S obrovským a musím říct, že diváci byli opravdu skvělí. Mukačevo je vlastně velká vesnice, kde už deset let nemají kino. Pro celé město byl tedy příjezd našeho kinematografu velkou událostí.

Jaké je mukačevské publikum?

Skvělé! Během filmů velmi živě reagovalo a na konci se vždycky tleskalo. K těm reakcím: oproti Západu tam lidé reagovali v nečekaných místech filmů. Když třeba diváci viděli ve filmu Šeptej líbací scénu mezi homosexuály, pís-

kali, smáli se a klopili oči. Nejsou na to zkrátka zvyklí.

Chodili na vás spíše mladí nebo starší diváci?

Zatímco u nás v Česku (a bylo to tak i na Západě) je kinematograf zábavou spíše pro mladé diváky, na Podkarpatské Rusi bylo publikum promícháno, chodily všechny věkové skupiny, i celé rodiny s dětmi.

Setkali jste se tam s pamětníky „československé“ Podkarpatské Rusi?

Ano, setkali. Mluvili jsme s lidmi, kteří si společný stát pamatují a taky s veterány. Spousta

lidí tam umí nebo alespoň rozumí česky. Do-mluvit se česky je snadné.

I s mládeží?

S tou je to horší. Mladým už staré Československo nic moc neříká. Ti už česky neumějí vůbec.

České filmy jste tedy překládali?

Ano, simultánně jsme je tlumočili.

Které filmy se na Podkarpatské Rusi líbily nejvíce?

Nejasná zpráva o konci světa a Rebelové. Rebelové jsou filmem srozumitelným prakticky všude. Je tam hodně písniček a čitelný příběh, v němž je srozumitelná i sovětská okupace Československa v roce 1968.

Neměli jste nějaké trable na hranicích?

Trable jsme měli snad jenom na ukrajinsko-ruských hranicích, když už jsme z Ukrajiny odjžděli. Rusové totiž potřebují mít všechno zůřadováno. Kino nejedí přes hranice každý den, tak to pro ně byl trochu problém. Než to všechno vyřadovávali, čekali jsme 96 hodin. Na Ukrajinu jsme jeli z Maďarska, tam to bylo bez problémů.

Co vás osobně na Podkarpatské Rusi, případně na Ukrajině, zaujalo?

Velké rozdíly mezi městy a chudým venkovem. Ve městech je bohatství cítit, na venkově stojí roubenky, babičky tu sedí celý den u silnice a za pár šupů prodávají skleničku třešňů. Nakonec na mě ale Ukrajina zapůsobila velmi dobře. Řčení, že jsme všichni Slované, má určitě něco do sebe.

*

Jablunec, kostel Povýšení sv. Kříže z roku 1924

Do Evropy jako Rusíni!

„Podkarpatskije Rusiny - ostavte hlubokij son!“ S touto výzvou, aby se Rusíni probudili z hlubokého spánku, se už téměř před dvěma staletími obrátil na naše předky velký syn rusínského národa Alexander Duchnovič. Jistě netušil, že jeho slova budou jednou znít v hymně Podkarpatských Rusínů, kteří se po rozpadu rakousko-uherské monarchie stali spolu s Čechy a Slováky státotvorným národem s vlastním erbem a hymnou. Rusíni si byli tehdy vědomi své sounáležitosti s Československem, v jehož čele stál T. G. Masaryk. Věrnost republice osvědčili v těžkých dobách ohrožení vlasti na konci třicátých let minulého století a za druhé světové války, kdy spolu s Čechy a Slováky bojovali za osvobození. Po vítězné válce se však noví vládcové zachovali věrolomně a Rusíni ztratili svou vlast, anektovanou Sovětským svazem.

Teprve po r. 1989 zase získali Rusíni, žijící v naší republice jako národnostní menšina, právo na svébytnost a rozvoj vlastní kultury.

Obdobně tomu bylo i v dalších státech, kde Rusíni žijí - od Slovenska přes Polsko a Maďarsko až po srbskou Vojvodinu. Nyní před blížícím se vstupem České republiky do Evropské unie je naše odpovědnost za rozvoj rusínského národa ještě intenzivnější: vždyť jsme na prahu multikulturní Evropy, v níž se za žádnou cenu nesmíme ztratit! I Alexander Duchnovič nabádal: „Nezabudte o svojom!“

Právě teď je jeho výzva aktuální jako snad nikdy předtím. Vždyť nejen my Rusíni, ale celá společnost trpí "ztrátou paměti" - té historické, i té bezprostřední. Zvláště pak mladá generace, která je poznamenána minulou ideologickou výchovou a ví jen málo o tom, co se odehrálo v minulosti. Nedávno jsme přitom měli opět příležitost připomenout si některé významné osobnosti rusínského národa při blahověnění Rusínů - řeckokatolického biskupa Vasyla Hopka, Pavla Gojdiče a Theodora Romži. Jejich blahověnění bylo živou výzvou, abychom nezapomínali na dějinné události a osobnosti

minulé doby, a snažili se být důstojnými následovníky jejich odkazu. Nesmíme zapomínat ani na ztracené životy našich lidí v sovětském gulagu a v bojích za svobodu vlasti. Abychom dostáli odkazu minulosti a především svému národnímu vědomí a svědomí, měli bychom si uvědomit své národní kořeny. Vyzýváme proto každého, kdo se cítí být Rusínem, kdo v sobě nosí povědomí rusínských kořenů - třeba i když už jazyk pozapomněl: přihlaste se ke své národnosti! Rusínská národnostní menšina, už řadu let u nás uznávaná a respektovaná oficiálními institucemi a organizacemi, by měla co nejdřív i sama vstoupit s výraznější aktivitou do veřejného a kulturního života. Naše rusínská sekce zve všechny, kdo se cítí být Rusíny, aby se přihlásili k aktivní činnosti. Vyzvete k témuž své rusínské příbuzné, přátele a známé! Stačí, když pošlete lístek se svým jménem a adresou na novou kontaktní adresu SPPR.

Přípravný výbor rusínské sekce

Dokumentační centrum Podkarpatské Rusi informuje

Na podzim roku 2002 začalo pracovat Dokumentační centrum Podkarpatské Rusi. Iniciativa, která se zrodila ve spolupráci Národního muzea a Společnosti přátel Podkarpatské Rusi, chce pro další generace uchovat hmotné doklady a památky na meziválečné období, kdy se dnešní Zakarpatská oblast Ukrajiny stala součástí první Československé republiky.

Vznik centra oznámený na stránkách časopisu Podkarpatská Rus (č. 5/2002) se setkal s příznivou odezvou. Přihlásili se nám mnozí z pamětníků a potomků těch, kteří k bývalé Podkarpatské Rusi mají nějaký vztah nebo kteří na Podkarpatsku prožili část svého života. Tito zájemci nám nabídli četné publikace, brožury, novinové výstřižky a pro současné i budoucí badatele obzvláště cenné písemně zaznamenané osobní vzpomínky na pobyt v oblasti nebo dokumentace událostí, ke kterým na Podkarpatsku v meziválečném období došlo. Naše aktivita se mimo jiné setkala s odezvou i v zahraničí. V červenci jsme od Centra Karpato-

ruských studií v USA obdrželi větší množství cenných publikací s karpatoruskou a rusínskou tematikou od profesora P. R. Magocsiho a dalších renomovaných autorů. Předpokládáme postupné zpřístupnění vybraných dokumentů, které se nám podařilo shromáždit ve sbírkovém fondu Podkarpatské Rusi, pro odbornou i laickou veřejnost.

Chceme touto cestou poděkovat zejména pí. doc. Broskmeyerové, p. ing. Rychlíkovi, pí. Šafránkové, p. Barnovi a p. Turnerovi. Případně další dárci ujišťujeme, že jsme stále připraveni přijmout veškeré dokumenty a další památky související s děním na Podkarpatské Rusi. Mimořádný zájem máme o mapy, turistické průvodce, propagační tisky vydané odbory KČST na Podkarpatské Rusi, dále o doklady o aktivitách skautů, sokolů, tělovýchovných organizací, a také svědectví o výpravách, pobytu a zkušenosti trampů, kteří Podkarpatsko v meziválečném období navštívili. Díky dnešním technickým možnostem není nutné věnovat sbírce originály, centrum bude vědč-

né za možnost pořídit si jejich kopie pro studijní účely.

Veškeré informace o možnostech studia uchovávaných dokumentů budou uveřejněny v časopise Podkarpatská Rus a na internetových stránkách Národního muzea. Vybrané dokumenty bude možné studovat prezenčně podle platných muzejních a archivních předpisů. Badatelna bude otevřena v areálu Národního památníku na Vítkově. Zahájení činnosti předpokládáme na konci 1. čtvrtletí roku 2004.

S veškerými podněty se laskavě obračejte na kontaktní adresu SPPR (je uvedena v tiráži časopisu Podkarpatská Rus) či přímo na adresu centra při Národním muzeu: Dokumentační centrum Podkarpatské Rusi, Petr Skala, Národní muzeum, oddělení novodobých dějin, U Památníku 1900, Praha 3, 130 00.

tel.: 222781676, e-mail: nm_oncd@volny.cz.

PETR SKALA

(Autor pracuje v Národním muzeu v oddělení novodobých českých dějin)

Foto Dana Kyndrová

Ve Skotarském

Kniha o vývoji Podkarpatské Rusi v letech 1919-1939

Ke zhodnocení historie vývoje Československé republiky v meziválečném období na její tehdejší územní součásti - Podkarpatské Rusi se naši historikové zachovali macešsky. Přispěli k tomu především okolnosti politického vývoje v bezprostředním poválečném období, kdy se Podkarpatská Rus oproti původním příslibům a předpokladům o obnově ČSR v předválečných hranicích stala neočekávaně součástí Sovětského svazu a její název byl následně na řadu desetiletí vymazán z povědomí našich občanů. O politickém vývoji máme již poměrně dost informací, dosud však postrádáme konkrétní informace o technickém rozvoji a dalších oblastech.

Zdroje takových informací jsou zřejmě značně omezené; zejména z období od poloviny třicátých let, kdy vnitřní vývoj jednotlivých zemí byl postupně stále více ovlivňován radikalizací celoevropských poměrů směřujících ke 2. světové válce. Řadu zajímavých informací obsahuje publikace s názvem **Technická práce v zemi Podkarpatoruské 1919-33**, kterou vydal odbor Spolku československých inženýrů v Užhorodě v roce 1933. Byla sestavena jako reakce na útoky ze strany nepřátel v protičeské kampani, jejímž účelem bylo na mezinárodním fóru zlehčovat činnost československé vlády pro domněle zaviněnou bídu podkarpatského lidu.

Publikace připravená k celostátnímu sjezdu Spolku československých inženýrů v Užhorodě v roce 1933 byla konkrétní odpovědí prokazující, co vše bylo na Podkarpatské Rusi pod českou patronací učiněno nejen v oblasti technického pokroku, ale ve všech dalších oblastech lidského snažení.

(chyt)

napsáno v roce...

1931

Ovšem, že lid sám nevyužívá ještě v dostatečné míře bohatství země. Stojí tu např. za zmínku, že ač se šíl na Podkarpatské Rusi dobývá v solných marmarošských dolech, mnohé vrchovinské obce berou k solení podle starého způsobu solné roztoky z četných slaných jezer země. Za touto „nevypařenou“ solí putuje sedlák i 100 km cesty, aby si v sudech přivezl do zásoby na několik měsíců. Prostě si nevypočítá, že ztráta času, práce tažného do-

bytky a jiné útraty daleko převyšují cenu potřebné soli, kdyby ji koupil v obchodě. Myslí si, že na zaplacení soli v obchodě by neměl peněz. (...) Nevyužito je také bohatství četných (přes 500) pramenů minerálních vod, což při krásě podkarpatoruské přírody po náležitě komunikační úpravě může přispět k blahobytu země, neboť P. R. může býti nejhledanějším místem pro letoviska a turistiku.

(K. Kochannyj-Goralčuk: Podkarpatská Rus v minulosti a přítomnosti. Státní nakladatelství, Praha 1931)

V Užhorodu opatrují hraniční tabuli s českým textem

Jako poklad uchovává devětašedesátiletý Ondřej Demeter z Užhorodu modrou tabuli s českým nápisem: Země Podkarpatská Rus, místní obec Užhorod. V době první republiky, kdy tato část současné Ukrajiny patřila k Československu, tabule označovala hranice města.

„Je součástí naší rodiny. Jsme Češi a tabule je rodinná památka. Já ji zdědil po otci a po mně ji dostane syn nebo vnuk,“ vysvětluje český krajan. Tabule prožila s Demeterem všechny změny systému, kterými dnešní Zakarpatská oblast během 20. století prošla. „Když před druhou světovou válkou odcházeli z Užhorodu Češi a blížili se Maďaři, sundal ji tatínek ze sloupu a schoval v kůlně. Tehdy jsem byl dítě a sloužila nám jako terč při házení kamením,“ vzpomíná a s úsměvem ukazuje důlky po kamenech. I po válce tabule s českým textem představovala pro rodinu nebezpečí, a proto

zůstala za dřevem v kůlně. „Zapomněli jsme na ni a znovu se našla až v 60. letech v době Sovětského svazu. Ale tehdy maminka měla strach z KGB, takže o ni vůbec nechtěla slyšet,“ popisuje osud vzácného plechu ve tvaru elipsy Demeter. Ten vytvrval odmítá snahy vedení užhorodského klubu T. G. Masaryka, který by tabuli rád získal do svých sbírek. „To nikdy nedovolím. Dokud budu živ, tak zůstane rodu Demeterů,“ tvrdí bývalý letec ruské armády, který si pamatuje i Alexandra Dubčeka. „Nedaleko Užhorodu je v horách chata, kam jezdil Chruščov. Tam byl v roce 1968 jako zajatec Dubček a jeho spolupracovníci,“ říká.

Demeter se už v Užhorodu narodil, ale jeho rodiče pocházejí z Čech. „Tatínek sem přišel za prací. Byl dozorcí finanční stráže a pracoval na hranicích. Maminka pochází z Bystřice nad Pernštejnem.“ Dnes jsou „Demeterovci ti, co pijí čaj ruským způsobem, vodku po zakarpatském a mluví česky.“

DAVID MORAVEC

(Autor je zpravodaj ČTK)

Na trhu v Užhorodu

Rusíni na internetu

Nabízíme několik tipů na internetové stránky rusínských organizací a periodik.

www.carpatho-rusyn.org

www.carpathorusynsociety.org

Stránka s řadou odkazů a kontaktů na rusínské organizace a hnutí v USA, Kanadě i v Evropě. Hodně prostoru je zde věnováno rusínské genealogii, stránka obsahuje i velmi cenný seznam názvů měst a vesnic na Podkarpatské Rusi s uvedením jejich současného a historického názvu. Je také možné virtuálně navštívit skanzen lidové architektury karpatské oblasti.

<http://rusyn.presov.sk>

Stránka dvouměsíčníku Rusyn, který vydává

Rusínská obroda na Slovensku. Časopis přináší zprávy z rusínské minulosti i v celém světě.

www.narodny-novinky.vadium.sk

Internetová stránka novin slovenských Rusínů - Narodny novynky.

www.sweb.cz/podkarpatska.rus

Na této adrese vznikají internetové stránky Společnosti přátel Podkarpatské Rusi. K dispozici je zatím kompletní ročník 2003 časopisu Podkarpatská Rus ve formátech html, PDF a Word. Postupně budou naplněny rubriky jako Fotogalerie, Historie, Společnost, Zájezdy ad.

(reé)

z nových knih

Nový česko-rusínský kalendář

V předstihu vyšel další svazek česko-rusínské ročenky, kterou pod názvem **Náš kalendář na rok 2004** vydává Užhorodská společnost české kultury J. A. Komenského a Klub T. G. Masaryka v Užhorodu za finančního přispění SPFR. Jak se stalo již tradicí, kalendář obsahuje texty v českém i rusínském jazyce; ty české většinou převzaty ze zdejších periodik (škoda, že nikoliv vždy je označeno, ze kterých). Některé z nich jsou objevné a obohacují poznání zájemců o dosud málo známé informace - např. stař. Štěpánky Prokopové o charitativním fondu podkarpatských Židů či Jiřího Havla o Jaroslavu Foglarovi na Podkarpatské Rusi; ale i další texty, např. článček věnovaný otázce zdánlivě marginální, pro dějiny české hudby a hudebnosti však zajímavé - Ze vzpomínek na vojenskou hudbu na Podkarpatské Rusi od Jiřího Krupičky. Kalendář dále obsahuje přetisk staršího materiálu Oty Řehořky o sokolstvu, podnětnou studii Josefa Harny Česká a slovenská historiografie a publicistika o Podkarpatské Rusi i další texty věnované historii, třeba Smířeni mezi T. G. Masarykem a S. H. Vajanským od Miloše Tomčíka (proč však zrovna v publikaci věnované vesměs Podkarpatské Rusi a česko-rusínským vztahům?) Velmi zajímavá a obsažná studie Omyly československé diplomacie otiskující i řadu dobových dokumentů postrádá uvedení autora. Současnému stavu rusínské literatury je věnován text M. Almašiho Pohled na rusínskou literaturu počátku 21. století. Byl přednesen jako referát na 1. sjezdu rusínských spisovatelů v r. 2001. O kultuře a umění jsou i další materiály kalendáře a několik básnických i prozaických textů, kterých je však tentokrát poskovnu.

Vydávání Česko-rusínského kalendáře se v průběhu let stalo dobrou tradicí, vytvrvalé snažení autorského týmu v čele s šéfredaktorem Ivanem Latkem je jistě chválné. Publikace by se však měla výrazněji vyvíjet k stále vyšší kvalitě. Platí to jak pro ujasnění koncepce a uspořádání svazku, pro lepší orientaci v něm (chybí tu např. obsah), tak pro pečlivější redakci, neboť bohužel se tu stále objevují chyby a překlepy zvláště v českém textu. (ap)

Rusíni o slovenských buditelích

Dokladem živého národnostního života Slováků žijících na Podkarpatské Rusi je nevelký svazek Ladislava (Vasila) Sočky **Stopami slovenských buditelů**. Je napsán rusínsky a vydal jej Užhorodský spolek Slováků. Obsahuje literární historický pohled známého rusínského básníka a literárního historika na slovenské klasiky - reprezentanty počátků slovenského obrození. Najdeme tu portréty Jana Kollára (autor jej nazývá „ideologem slovenské vzájemnosti“), Karola Kuzmányiho, Ľudovíta Štúra, Samo Chalupky, Štefana Daxnera a dalších. Jedna ze statí je věnována i slovenským prvkům v tvorbě Boženy Němcové, další pak duchovním kontaktům mezi rusínskými a slovenskými buditeli. (ap)

Nejde o peníze, ale o srdce

(Dokončení ze strany 1)

Odkud konkrétně je vaše holčička?

Z Ust'-Čorné. To je v řačevském okrese a jak říká otec Krenický, je to jediný okres na Ukrajině, kde natalita převyšuje nad úmrtností. Jinými slovy: rodí se tam nejvíc dětí na Ukrajině. Musím říci, že tolik lidí najednou pohromadě jsem nikde jinde v Evropě neviděla.

Jak vaši pomoc přijímá Natálčina rodina?

Všechny rodiny jsou úžasně vděčné. Je to dojemné a skoro až nepřijemné: vy dáte sedmáct korun denně a jejich vděčnost jde tak daleko, že Natálčina babička mi dokonce líbá ruce. To je něco neuvěřitelného. Člověk neví, kam má strčit oči a připadá si trapně. Vždyť oni jsou opravdu hodně chudobní. V tom kraji jsou samé lesy, které jsou vyvážené, je tam jenom jedna pila, která všechny nezaměstná. I luk na pasení krav je tam strašně málo. Když jsem si uvědomila, že u nás leží louky ladem, kdežto tam musí kravička na malé místočko do prudkého svahu, bylo mi smutno.

Jak to na Podkarpatské Rusi vypadá s šířením řeckokatolické víry?

To je práce otce Petra Krenického, který ji na svých misích šíří. Tam vlastně není žádná ekumena, nebo jen strašně slabá. Pravoslavní proti řeckokatolíkům hodně brojí. Peter Krenický staví řeckokatolické kostely, má jich být čtrnáct, některé z nich už jsou postavené.

Olga Sommerová

Foto Jarka Snajberková

Měla jste čas poznat i tamní přírodu?

Ano. Je to krásná horská oblast nedaleko Koločavy, tedy místa, kde působil Nikola Šuhaj. Byli jsme na poloninách ve výšce 1500 metrů a bylo to fakt úžasné.

Pozvete Natálku k sobě do Prahy?

To bych udělala moc ráda, ale nejde to. U adopcí na dálku platí zásada, že adoptivní rodiče své děti navštívit můžou, ale obráceně se to nerado vidí, aby ty děti neutrpěly něco jako kulturní a ekonomický šok. Asi tak, jako kdybychom v padesátých letech my jeli do Ameriky. Ovšem až budou dospělé, bude to na nich.

Neplánujete, že byste platila čtyřiatřicet korun denně a přibrala si další dítě?

(smích) To je dobrá otázka! Zatím mě to nenapadlo. Ono nejde o peníze, ale o srdce; já si s Natálkou píšu (v ruštině), dávám jí kousek svého srdce a zatím jsem o další adopci neuvažovala. Ale nic nevylučuji. Říká se tomu syndrom návštěvy dětských domovů: člověk vidí potřebné a okamžitě jim chce pomáhat. Kdybych na své další cestě na Podkarpatskou Rus viděla, že někdo nutně potřebuje podporu, možná bych si ho adoptovala nebo ho někomu v Česku doporučím.

TOMÁŠ PILÁT

Po našem

Letos jsme v našem časopise zavedli pravidelnou rusínskou rubriku. Je psána v rusínském jazyce, řídí ji rusínská redaktorka. Jejím obsahem jsou informace a glosy o životě a aktivitách naší národnostní menšiny. Vzbudila živý, vstřícný zájem mezi rusínskými i českými čtenáři. Vesměs jste rubriku uvítali, avšak - a to je docela pozoruhodné, pro mnohé se stala příležitostí k úvahám o současném stavu a vývoji rusínského jazyka. A v tomto „punktu“ se už názory různí. Ně-

teří čtenáři mají v paměti trochu jiný jazyk, než nyní užívají Rusíni na Slovensku a kterým píše i paní Malcovská a další autoři. Jiní si vzali na pomoc názory a učebnice jazykovědců minulých generací, další vzpomínají, jak se kdysi učili rusínsky ve škole - a že „po našem“ znělo poněkud jinak, než teď čtou.

Jenže všechny jazyky se vyvíjejí, tím spíš ten náš, těžce zraněný údery historie: Vždyť po několika desetiletích vlastně nesměl existovat! Nepsalo se jím, neučil se. A tak není di-

vu, že v každé zemi, kde Rusíni žijí, se vyvinul do podob, které se v nuancích od sebe vzájemně liší. U polských Lemků je trochu kořeněn polštinou, na Podkarpatské Rusi ukrajinštinou, na Vojvodině jsou některá slovíčka i obraty vypůjčené ze srbštiny, na Prešovsku ze slovenštiny... Není možné a ani účelné dnes vracet cosi zpět, a už vůbec ne pod vlivem ne zcela spolehlivých dojmů a vzpomínek. Uvědomili si to i současní rusínští lingvisté, kteří se už na počátku devadesátých let minulého století - tedy v době, kdy se konečně mohli Rusíni zas hlásit ke své národnosti i jazyku - podpořili návrh, aby spisovná rusínština mohla mít v různých zemích zčásti odlišnou podobu. Konkrétně: jazyk, užívaný v našem časopise, byl na Slovensku oficiálně kodifikován už před více než deseti lety. A hlavně - pevně se uhnízdil v národnostních médiích a literatuře, ve slovní zásobě lidí. Tak na Slovensku mluví i rusínská mládež. Jazyk je to tedy po všech stránkách živý. A to je přece úspěch, který stojí za to podpořit, nikoliv zpochybňovat.

A my všichni bychom měli být rádi, že zas můžeme mluvit, číst sa psát „po našem“. I když se třeba pár slov či koncovek liší od jazyka, který zůstal v naší paměti.

AGÁTA PILÁTOVÁ

Foto Ivo Dokaupil

Rusíni v Rumunsku (1)

Když se podíváme na mapu dnešního Rumunska, zjistíme možná s překvapením, že právě v románské zemi najdeme neobyčkle pestrout mozaiku různých slovanských národů, od banátských Čechů, přes bihorské Slováky, až třeba po Bulhary a ruské starověrce v Dobrudži. Přitom prakticky všechny zdejší slovanské menšiny jsou usazeny na venkově, takže když k tomu přičtete složitější asimilaci s neslovanským prostředím a neobyčejně konzervativní až archaickou povahu rumunské společnosti, máte z toho živou pokladnici prastarých nářečí, zvyklostí a obyčejů toho kterého národa.

Pohled na mapu

Jak je to potom s rumunskými Rusíny? Začneme třeba tím pohledem na mapu. Žijí především ve dvou župách na severu, u hranic s Ukrajinou. Tou první je Maramureg, přesněji jižní část historické marmarošské župy Uher, která připadla po první světové válce Rumunsku. Rusíni hovořící zakarpatským nářečím zde obývají jen úzké údolí hraniční Tisy, kousek za Sighetem však už začíná celkem souvislé osídlení huculské. Když si na mapě natáhnete pomyslnou čáru od města Sighetu až k pramenům Čeremoše, tak prakticky všude na sever od ní žijí Huculové.

Dále na východ leží Bukovina, kterou od Marmaroše oddělují nejen hory, ale také odlišné historické povědomí, dodnes velmi silné. Obě historické země patřily po staletí různým světům, jedna střídavě Uhrám či Sedmihradsku, druhá byla nejprve mocenským centrem moldavského knížectví, aby se později stala rakouskou korunou zemí. V jižní Bukovině je udáváno celkem 51 vsí obývaných Rusíny či Ukrajinci. Narazíte na ně prakticky kdekoliv až po Cămpulung Moldovenesc, souvislé je však především huculské osídlení na severozápadě rumunské Bukoviny při horních tocích řek Moldova, Moldovița a Suceava, po jejímž proudu směrem na východ k Radauți a Siretu pozvolna převládá obyvatelstvo hlásící se k národnosti ukrajinské.

Baštou Rusínů v Rumunsku jsou tedy marmarošské a bukovinské Karpaty, jenže ten zběžný pohled na mapu by nebyl úplný, kdybychom alespoň krátce nepřipomněli, že Rusíni žijí také v rumunském Banátu, kam se stejně jako Češi, Slováci či němečtí Švábové dostali v rámci rakouské kolonizace v průběhu 19. století. Patrně nejznámější rusínskou vesnicí v Banátu je dnes Velký Pereg, neboli Peregu Mare, ležící západně od Aradu těsně u hranic s Maďarskem. Rusíni sem přišli z východního Slovenska a původně zde žili spolu s Němci a českými přesídlenci z jižní Moravy. Prakticky všichni Švábové se však po roce 1990 vystěhovali do Německa, rovněž český živel zde pozvolna slábnou, a tak má současný Pereg již převážně rusínský charakter.

A aby toho nebylo málo, pro zajímavost můžeme dodat, že také v Dobrudži najdeme příbuzné. Na Dunaji zde spolu s ruskými starověrci Lipovany žijí zřejmě potomci ukrajinských kozáků. Obývají nejen břehy Kilijského ramene u hranic s ukrajinským Budžakem, ale např. také velkou obec Măcin poblíž valašského přístavu Brăilă. I když zde u Černého moře nelze o rusínské identitě mluvit, přesto nemusí být na škodu, uvědomit si územní rozptýlenost a s tím spojené specifické problémy rusínské a ukrajinské národnosti v Rumunsku. A konečnou i z toho vyplývající význam obou historických zemí obývaných Rusíny, Marmaroše a Bukoviny.

Čekání na jaro

Rusíni, Huculové i Ukrajinci

Teď bychom mohli mapu schovat a podívat se do nějaké pěkné, přehledné tabulky, jaké to je pro změnu s počty. Jenže tabulky moc nejsou k máni, neboli dozvíte se většinou velmi podrobně, jaký je přirozený přírůstek obyvatel, kolik občanů žije na venkově atd., ale u národů a národností postačí konstatování, že zemi obývají většinou Rumuni. Je to částečně dědictvím minulého politického režimu, pro který pojem národnostní menšina vlastně neexistoval, částečně tím, že se sjednocené Rumunsko dosud zcela neztotožnilo s tím, že přestalo být po první světové válce národnostně jednotným státem.

Podívejme se tedy alespoň, jak jsou na tom co do počtu Rusíni v Bukovině. Ani tady už z rakouského smyslu pro přesná čísla mnoho nezbylo. Celkové údaje o počtu zdejších Ukrajinců-Rusínů se pohybují mezi 10 000 až 40 000 osob, což jsou na celou župu Suceava tak necelá 4 procenta. Jde ovšem spíše o odhady, byť jakkoli reálné. Zajímavé může být srovnání s údaji z roku 1774, tedy bezprostředně po rakouském záboru, kdy je v celé Bukovině oproti 54 tisícům Rumunů uváděno jen 17 tisíc Rusínů a 5 tisíc Huculů. Po masivním dosídlování země kolonisty z Haliče byl při dalším sčítání v roce 1883 poměr již obrácený, na celou Bukovinu téměř 250 tisíců obyvatel ukrajinské národnosti oproti necelým 200 tisícům Rumunů.

K nepřesnostem ostatně často přispívají svou nejednotností sami příslušníci menšiny. Rumunsko podobně jako Česká republika nebo Slovensko rusínskou národnost oficiálně uznává a v rámci možnosti mírně podporuje. Je to konečnou celkem praktické, mít dvě malé menšiny než jednu poměrně velkou. Je zřejmě rovněž praktické, když potom ve statistikách figurují jako národnost ukrajinská-rusínská či převážně

jen ukrajinská, tedy dohromady. Bohužel se tak o složitém poměru obou národních identit mnoho nedozvíte.

Malá, národnostně pestrá Bukovina ani Marmaroš ostatně nikdy nebyly oblastmi výrazného prosazování národních myšlenek. I pro zdejší Rumuny je dodnes typické především značné povědomí územní příslušnosti. A i to je ještě omezené pouze na tu patřičnou část historické země, která zůstala v hranicích dnešního Rumunska. Středobodem identity zdejších obyvatel tedy zůstává především bezprostřední životní prostor, což konečnou odpovídá mentalitě vycházející z podmínek života v horách. Za Rusíny se považují především Huculové, i když ani mezi nimi nepanuje zvláštní jednota názorů. Někdo chce být považován za Ukrajince, ukrajinsky se vyučuje ve školách, lidé mají příbuzné na severu, tedy na Ukrajině. Někdo si je naopak vědom značných odlišností jazyka a mentality. Bezpochyby je volba rusínské identity často i negativní volbou, tedy především odmítnutím představy být ztotožňován s Ukrajinou a dalekým Kyjevem. Ostatně, když jsem jel před lety vlakem do Sighetu, cestoval se mnou jeden Rusín. Jel z Banátu domů do Vyševské Dolyny. Nejdřív jsme mluvili dlouhou rumunsky, potom, jak vlak začal stoupat k horám, pomalu přešel na huculské nářečí a já se snažil aspoň držet krok v ukrajinštině. Za několik hodin cesty vystřídal snad všechny možné varianty rusínsko-ukrajinské sebeidentifikace a vždycky to víceméně sedělo, jako jistá metafora. A při loučení na nádraží ve Valea Visului se omlouval, že mluví jen tak špatně, nespisovně, že je holt jenom rumunský Hucul, tak ať prý se na něj nezlobím... *

(Autor je lektor českého jazyka v Bukurešti)

„Objevil jsem tu pravé hodnoty lidského života,“ říká Peter Krenický, řeckokatolický farář na Podkarpatské Rusi

Druhý prosincový podvečer letošního roku byl v kostele sv. Mikuláše na Staroměstském náměstí v Praze zasvěcen charitě. Přesněji - lidem, kteří ji uskutečňují jako trvalou pomoc dětem na Podkarpatské Rusi. Diecézní charita ostravsko-opavská sv. Alexandra tu zorganizovala schůzku lidí, kteří přispívají či chtějí přispět podkarpatorským dětem na životní po-

nou češtinou). Dosud nejdéle pobývá na Podkarpatské Rusi. „Žiju tu už deset let, a stále mě nejvíc oslovuje lidské utrpení,“ říká. „Když jsem přijel, málem mě dostalo na kolena. Ale pak jsem si řekl, že proti němu musím něco dělat. Věděl jsem, že mám málo síly na to, abych se hádal s těmi, kdo tu bídu zaviňují. Ale každý přece dělá, co umí, já jsem kněz,

Kdo by se chtěl na pomoci ruským dětem podílet, může tak učinit formou Adopce na dálku. Kontakty: Charita sv. Alexandra, Středisko humanitární pomoci, Jeremenkova 8, 703 00 Ostrava-Vřtkovice, tel/fax 596 617 778, e-mail: humsklad@volny.cz

Foto Ivo Dokoupil

Bohoslužba v Ust'-Čorné

řeby a vzdělávání. Do mikulášského kostela přišlo asi šedesát lidí. Setkání moderovala biskupka Československé církve evangelické Jana Šilerová, která se přítomným nejprve svěřila se svými poznatky z letošní návštěvy na Podkarpatské Rusi. Jela tam se skupinou adoptivních rodičů z Ostravska, spolu s ní i filmová režisérka Olga Sommerová (rozhovor s ní přinášíme na jiném místě tohoto čísla); obě se rovněž rozhodly k adopci, a nelitují toho.

Poté přítomní vyslechli jímavé vyprávění řeckokatolického faráře na Podkarpatské Rusi Petra Krenického. Za 22 let kněžské služby žil už v Polsku, na Slovensku i v Čechách na Žatecku (však také na setkání hovořil velmi pěk-

zkusím to tedy způsobem, který dovedu. Jsem věřící, a těch deset let na Podkarpatské Rusi je pro mě pravá škola víry. Bez víry bych asi už dávno dezertoval.“ Otec Petr se modlil a hlavně přemýšlel o tom, jak místním pomoci. Na začátku jeho humanitárních aktivit bylo setkání s rodinou třináctiletého chlapce, který nutně potřeboval náročnou operaci, jinak hrozilo, že zemře. Kde však na operaci vzít mnoho tisíc dolarů? Podařilo se zorganizovat příspěvky dobrých lidí, velmi pozitivní roli sehrála i Česká televize a samozřejmě ostravská Diecézní charita. „Dobří lidé přijeli do našeho kraje, ač tu není ani pořádná silnice.“ Postupně se podařilo sebrat potřebnou částku, chlapec byl i na rehabilitačním pobytu v Česku. „A teď je

zdravý a vesele jezdí na kole,“ uzavírá příběh farář Krenický a dodává: „Nejhorší je, když necháme na sebou zvířeziti vlastní bezmoc.“ Díky farářům v Německé Mokrém a jeho aktivitám se opravila řada škol, vybudovalo několik kostelů a hlavně se soustavně pomáhá těm, kdo pomoc potřebují. Zvláště po záplavách a sesuvech půdy před několika lety byla a je taková pomoc velice potřebná. Je ovšem paradoxní, že Peter Krenický musí při své charitativní činnosti bojovat nejen s bídou a utrpením, ale často také s byrokracií místních úřadů a nesnášenlivostí jiných, někdy i církevních organizací. Ale přesto se mu práce daří; možná i díky němu v řádkách Podkarpatské Rusi počet narozených dětí vyšší než úmrtí.

Na otázku, proč zůstává na Podkarpatské Rusi, ač odtud nepochází, Peter Krenický odpovídá: „Objevil jsem tu pravé hodnoty lidského života. A řeknu vám - u nás jsou ty pravé Vánoce: na Podkarpatské Rusi se Ježíš stále rodí ve chlévě,“ zamýšlí se otec Peter.

O aktivitách ostravské Charity sv. Alexandra, která organizuje i projekt Adopce na dálku, jsme v našem časopise už několikrát informovali. (Právě na pražském setkání jsme se dověděli, že někteří adoptivní rodiče se přihlásili i na základě našich informací.) Jak bylo rozhodnuto na poslední valné hromadě Společnosti přátel Podkarpatské Rusi, také naše organizace se rozhodla pro adopci na dálku a do konce letošního roku podepíše darovací smlouvu. Další podrobnosti sdělíme v příštím čísle.

(ap)

Zájezdy v roce 2004

V roce 2004 se uskuteční devítidenní zájezdy na Podkarpatskou Rus v těchto termínech (odjezdy autobusů):

- * střední oblast: 2. 6., 16. 6., 30. 6., 14. 7., 28. 7., 4. 8., 18. 8., 1. 9.
- * východní oblast: 14. 7., 18. 8.

Uspořádán bude také kratší poznávací zájezd v termínu 7. - 15. května 2004.

Veškeré další informace budou zaslány na vyžádání.

Adresa: CK SUBCARPATIA - Ing. Libor Chytilík, 616 00 Brno 16 - Mozolky 50, tel. 604 691 299.

S nabídkou zájezdů 2004 je možno se rovněž seznámit na internetové adrese:

<http://subcarpatia.unas.cz>. E-mail: simply@quick.cz

(red)

Foto Jaroslav Balvín

Родный край

Додаток до новинки Podkarpatská Rus (Прага - Пряшів)

Не люб свій народ
зато, же є славный,
але зато, же є твій.

Александр Духнович

Марія МАЛЬЦОВСКА:

ПРАЗДНИК РОЖДЕСТВА ХРИСТОВОГО - ЖЫЄ В ТРАДІЦІЯХ РУСИНІВ

Кебы ем так мала крыла і облетіла вшыткы русиньскы села на выходнім Словеньку, а є іх, якбач, скоро тристо (іші в 1948 році ся учів русиньскый язык на 281 русиньскых школах а при списованю людей у 2001 році — было ту 70 сел, де собі 20 процент людей записало русиньску народность) мала бы ем прекрасну мозайку дотримованя або недотримованя різдвяных традицій.

Як знаеме, нашим першым театром была віфліємска гра о народжіню Ісуса Христа. Тоту традицію продовжовали колядници, які меджі народом звістовали народжіня Ісуса Христа і восхваляли тоту велику подію, причім ся одбывав театр, в якім выступовали ангелы (колядници), Губа, Дідо, Чорт, Смерть зособівали розлічны формы жывота - красу, мудрость, вічність, але і негатывны властности. Заедно з ославліванієм народжіня Ісуса Христа, народны традиції были насычены світськыма грами, што не раз мож і днесь видіти по русиньскых селах выходного Словеньска, як наприклад в Руськім Потоці, Сниньского окресу, де Святыи вечур ся славить 6. януара. Велё русиньскых сел святкує тот праздник по новому — 24. децембра.

В сучасности під впливом цивілізації ся тоты традиції по наших селах стерають. Але предці суть села, де ся они живо дотримують. Они суть выразом розуміня великости народжіня Сына Божого.

Традиції народжіня Ісуса Христа пережыли вікы і ани дакус не похыбуєме о тім, же у змыслі іх непервершеної істины підуть до далшых віків. Ідея народжіня Христа є вічна, а Бог так хотів, жебы выходный церковно-славянський обряд мав свою тварь. Вшыткы

Фотого архів

Русины суть ёго дітьми як православны, так і грекокатолици. Сьме сідомы того, же праздыкы Рождества Христового — то насущна потреба і духовна пожива Русинів. Хочє ся вірити, же і будучі генерации будуть черпаты з прадідных традицій і помножоваты іх.

Засядьме за сполочный стіл, помольме ся Богу Всевышнєму і одкрийме скыбуку крачуна, потримо го медом, заїджме чесноком а при далшых ходах вечері подякуйме своїм предкам, за жывот, за молитву Отче наш, зато, же сьме зістали Русинами. То є дар, який ся не дасть ниякым стріблом і златом выважыти.

*

ок, о яких написав і монографію. В послідних роках ангажує ся як співавтор учебників про русиньскых школярів, як дописователь Народных новинок і Русина, автор Русиньского народного календаря, лектор русиньского фольклору на Педагогічній факулті Пряшівской універзіты. Цалково выдав 32 книжкы з проблематики русиньского фольклору Словеньска, русиньского языка і літературы. В ёго приватнім архіві ся находить 12 книжкных рукописів, які чекають на выдана.

(ММ)

НОВИНЫ З КРАЮ

* 12. 10. 2003 в селі Легнава Старолюбівнянского окресу была одкрыта памятна табла Др. Николаєви БЕСКИДОВИ, грекокатолицькому священникови, літератови, філософови, історикови (1883 — 1947), авторови таких вызначных творів, як: Карпаторуська древность, Духновичі, Юліи Ставровскый-Попрадов і ін. Ініціатором і реалізатором акції был Первистный Руськый клуб — 1923 в Пряшові.

* 17. 10. 2003 року В Руськім домі в Пряшові ся одбыла бісда з вызначным русиньскым автором з Підкарпатя Василєм СОЧКОМ-БОРЖАВИНОМ, автором книг Горы і доли, Вєрховиньскы напівы, Задзвонили в селі на вечурно, Історія общества Александра Духновича і ін.

* 24. 10. 2003 року дожыла ся вызначного жывотного юбілея Анна СТАРОСТОВА, довгорічна солістка оперы Словеньского народного театру в Братіславі, родачка з Руськой Воловой, Сниньского окресу. Русинка А. Старостова вытворила десятки постав оперного неба на найпрестижнішій словеньській сцені.

* 28. 10. 2003 року свій округлий юбілей ославив Монс. ТгДр. Ян БАБЯК, пряшівскый єпіскоп грекокатолицькой церкви. До функції пряшівского єпархы был уведжений по одході Монс. Яна Гіркы в януарі 2003. Єпіскопске свячїня прияв з рук святышого отця Яна Павла II. в Римі. На честь ёго юбілею ся одбыла в кафедралім храмі святого Яна Хрестителя славностна Божка служба за участы многых єпіскопів зо Словеньска і споза граніць як і за участы апостольского нунція на Словеньску Ёзефа Генріка Новацкого.

* 22. 11. 2003 року в Палоті при Меджілабірцях председа влады СР Мікулаш Дзурінда з міністром транспорту, пошт і телекомунікації Павлом Прокоповічом і вєльвысланкынєв Словеньской републікы в Польску Магдов Вашарієвов святочно отворив гранічний переход Палота — шпатна граніця Радошіце, што выплинуло з договору меджі Словеньском і Польском. Тот переход ся зачав поужывати на малый туристичный контакт, што про Русинів того края є на хосен.

* Як інформують Народны новинкы, ч. 51-52/2003, стор. 2., 24. 11. 2003 сдну з нововыбудованых пряшівскых улїць, т. є. комунікацію K4, котра зєднїять центр Пряшова зо сідлиском Секчов, посланці містьского заступительства не назвали Празьков улїць, як то было первістно плановане, але на пропозицію посланця МУДр. Василя Янка тоту часть Пряшова было названо РУСИНЬСКОВ УЛІЦЬ. МУДр. Василь Янко, родак з Кобасова, Сниньского окресу, знамый дїтський кардіолог в Пряшові. Щіро ся голосить за Русина.

*

З ЮБІЛЕЙНОГО ЗАПИСНИКА

27. 11. 1933 році в Пыхнях ся народив Др. Михайло ГИРЯК, к. н. (70), русиньскый фольклоріст, писатель, публіцист, культурно-освітній діятель, педагог. Є автором 7 томів русиньскых народных приповідок, властных приповідок. Знамов є і ёго теоретична робота о приповідках. Шыроку шкалу ёго діятельства доповнює выскум русиньскых народных співан-

Kresba Miroslav Klomínek

Věrozvěstná

Jaromír Hořec

Kdo vyloupil
tu jantarovou zem.
Lány buků
kdo zplanýroval
a smřtím potop
otevřel dokořán?
Kdo ukřížoval poloniny
na raketových rampách?

Kdo vyslyší
zoufalost
Židů, Cikánů a Rusínů
z gulagů a lágrů?
Kdo vrátí krajiny
slunci
a k brilantovým pramenům Tisy
kdo dojde pro požehnání?

Věrozvěstná svoboda
budiž
krví Karpat,
jak ustanovily po věky
ohně vyrvané skalám,
pohostinné hlíny,
žalmy vod
i vzduch,
který tryská
ze všech propastí
tmy.
(2002)

*Ze sbírky Jaromíra Hořce
Půlnoc moskevského času.
Vydalo Nakladatelství Rudolf
Valenta - Iris. Praha 2003*

Rusíni jsou spjati s přírodou

V týdeníku Naše rodina (č. 37/2003) jsme si přečetli rozhovor D. Líbalové s Danou Kyndrovou nazvaný Zrcadlo ženy. Známa fotografka v něm mj. říká: „Při focení na Podkarpatské Rusi jsem se dostala do paradoxní situace. V průběhu mé návštěvy zemřela stará babička. Váhala jsem, zda si vůbec mohu troufnout nebožku fotit. Můj ostych rodina nechápala. Naopak, přáli si mít památku na babičku. Všichni se rádi nechali fotit před otevřenou rakví. Rusíni jsou daleko víc spjati s přírodou. K životu přece patří narození i smrt. Na pohřeb šla celá vesnice naprosto spontánně a pak všichni celkem vesele absolvovali smuteční hostinu.“ (Dana Kyndrová bude vystavovat i na výstavě Podkarpatská Rus v duši a tvorbě v lednu 2004 ve foyer Státního úřadu pro jadernou bezpečnost.)

(ap)

*****

Vše dobré v roce 2004
všem členům
a příznivcům
Společnosti přátel
Podkarpatské Rusi
přeje
Výkonný výbor SPPR

*****

Mnoho radostné vánoční pohody a do nastávajícího roku 2004 jen vše dobré v osobním a rodinném životě přejí všoim našim členům a příznivcům členové výboru brněnské odbočky Společnosti přátel Podkarpatské Rusi.

krátce odevšad * krátce odevšad * krátce odevšad * krátce odevšad

Hvězdárna planetárium na Kraví hoře v Brně uvedou ve čtvrtek 15. ledna od 18 hodin komponovaný pořad Země beze jména - Toulky Podkarpatskou Rusí (autoři Jaroslav Luner a Ivo Dokoupil).

Členskou besedu brněnské odbočky Společnosti přátel Podkarpatské Rusi, která se konala v sobotu 15. listopadu, navštívilo 70 členů. Hostem besedy byl konzul konzulárního jednatelství Ukrajiny v Brně Volodymyr Burkalo, který informoval o současné Ukrajině a podmínkách a možnostech vizových vztahů. Na závěr besedy bylo promítnuto něko-

lik filmových dokumentů o životě na Podkarpatské Rusi v období 1. republiky.

Výstava Rudolfa Štursy Podkarpatská Rus - Tomečkova země zaslíbená byla v říjnu a listopadu k vidění v Galerii M+M v Hranicích na Moravě. Výstavu tak mohli vidět již obyvatelé Prahy, Valašského Meziříčí, Třebíče a dalších českých měst.

Záběry pro připravovaný pořad České stopy pod Karpaty natáčela v září na Podkarpatské Rusi Česká televize Brno. Hodinový snímek připomene osudy řady lidí život-

ně spjatých s tímto územím a současně je seznámí s prostředím a společností dnešní Zakarpatské oblasti Ukrajiny. Pořad bude vysílán na ČT 2.

Ke 200. výročí narození Alexandra Duchoviče vydalo nakladatelství Nitech v Prešově (Požárnická ul. 17) nejznámější knihu tohoto rusínského buditele „Knižnicja čitalnaja dlja načínajuščich“. Tato kniha byla poprvé vydána v roce 1847 a dočkala se tří reedicí.

(reé, chyt)